Fra den indbyrdes Undervisnings Dage.

Foredrag ved et Lærermøde i Lunderskov den 9. Maj 1902.[1]

Af Provst J. Nissen i Brørup.

Den indbyrdes Undervisning, som jeg har tænkt at fortælle nogle spredte Træk om, er jo paa flere Maader en saare mærkelig Fremtoning bl. a. ved den Maade, hvorpaa den kom her ind i Landet.

Den stammer fra to Englændere Bell og Lancaster, der i Slutningen af det 18. Aarhundrede uafhængig af hinanden begyndte at oprette Skoler, den ene for Soldaterbørn i Madras, den anden for Børn af Fattigfolk i London, hvor man for at gøre Sagen saa billig som mulig lod de fremmeligere Børn undervise de mindre fremmelige.

1810 og 11 stiftedes i England to Selskaber, der kappedes om at oprette Skoler med dette Princip for Øje. »Hver Skole skulde kun have en Lærer og en Skolestue. Børnene deltes i mange Afdelinger, der skiftevis undervistes af andre Børn. Undervisningsstoffet fik en bestemt Form og var paa Tabeller inddelt i nøje

[1] Hvad der ikke vedrører Lokalhistorien i efterfølgende Foredrag er væsentlig fortalt efter Joakim Larsens og K. Ottosens Skildringer af vor Folkeskoles Historie.

afgrænsede Lektioner. Skolen blev holdt i Gang ved Tegn og korte Befalinger, og der vaagedes strængt over Orden, Tavshed og Lydighed.«

I faa Aar udbredtes denne Ordning til Frankrig, Sydeuropa og de engelske Kolonier, særlig saadanne Steder, hvor mange Børn gik hen uden Undervisning. I Frankrig stiftedes 1815 et Selskab til dens Udbredelse, og den blev navnlig indført i de franske Militærskoler. Herved lærte Okkupationshærene den at kende og bragte Efterretning om den til deres Hjemlande. Allerede 1816 havde dog den franske Gesandt henledet Frederik den Sjettes Opmærksomhed paa Sagen, og ved Juletid samme Aar paalagde denne Kancelliet at lade den prøve i Københavns offentlige Skoler. Kancelliet lod Paalæget gaa videre til Københavns Skoledirektion; men denne, der ikke syntes om Methoden, gav sig god Tid, saa det paagældende Forsøg blev først anstillet i Sommeren 1819. Imidlertid var Kongens Opmærksomhed ogsaa fra anden Side bleven henledet paa Sagen, idet der var bleven tilsendt Dronningen en engelsk Pjece om den. Det var 1818. Kancelliet blev opfordret til at erklære sig om denne Pjece, og dette ønskede Biskop Münters Erklæring. Han fandt, at Methoden kun egnede sig for Skoler med mange Børn og faa Lærerkræfter. »Og selv der — skriver han — indser jeg ikke, hvorledes Børn alene ved den kunne vejledes til at læse med Eftertanke, til at skrive ortografisk rigtigt og til at regne med Overlæg. Allermindst vil det være muligt at anvende denne Methode paa egentlige Forstandsøvelser og paa Undervising i Religion, samt paa de Begreber af Geografi og Historie, som ogsaa Almuen skal have, saafremt disse skulle være noget mere end blot Hukommelsesværk.« Kancelliet var af samme Mening som

Biskoppen; men tilraadede dog at afvente Forsøgsindberetningen fra Københavns Skoledirektion.

Saa var det imidlertid, at Divisionsadjutant Abrahamson i Januar 1819 kom hjem til Danmark fra Okkupationshæren i Frankrig, hvor han under et treaarigt Ophold havde lært Methoden at kende og var bleven begejstret for den. Han vandt straks Kongens Øre for Sagen, og allerede 3. Februar paalagde Kongen ham at gøre Forsøg med Methoden i Sølvgadens Kaserneskole. Kongen kunde ikke vente længere end til den 9. Marts med at tage Skolen i Øjesyn, og »den havde den Lykke at vinde hans Majestæts allerhøjeste Bifald« Ogsaa Kancelliets Medlemmer overværede Undervisningen, og hvad enten det nu blev overbevist — eller det erkendte, det var forgæves at stampe imod Brodden — nok er det, den 14. April 1819 indgik det med en ny Forestilling til Kongen »overbevist om denne Læremethodes fortrinlige Gavnlighed i den elementære Undervisning« og paaskønnelsesværdig ved den Munterhed, det Liv, den Virksomhed og Orden, den udbreder blandt de lærende Børn. Det foreslog at oprette en Mønsterskole i Hovedstaden og lade en Kommission gøre Forslag til dens Anvendelse i Købstæderne og paa Landet. Kongen bifaldt dette. Sølvgadens Kaserneskole blev Normalskole, og en Kommission blev nedsat, bestaaende af 5 Medlemmer. De to, Biskopperne Münter og Bojsen, var Modstandere af Methoden, de to, Amtsprovst Mønster og Abrahamson, dens begejstrede Tilhængere, og de fik det femte Medlem Kancellideputeret, Etatsraad Lassen paa deres Side. Samtidig med Kommissionen begyndte i Blade og Smaaskrifter et livligt Ordskifte om Sagen. Mange var imod Methoden, bl. a. Grundtvig, mange dog ogsaa for den,

og mange Steder begyndte man at prøve den baade i By og paa Land.

Kommissionen var bleven enig om, at den nye Methode skulde kun anvendes i yngste Klasse ved Undervisning i Læsning, Skrivning og Regning, nogle Forstandsøvelser og saa megen Geografi, som kunde læres ved Hjælp af Landkortet. Derimod vilde Flertallet, at den skulde paabydes indført i alle offentlige Skoler, medens Mindretallet kun vilde have den prøvet og tilladt.

Den kgl. Resolution angaaende Methodens Anvendelse kom først den 24. August 1822. Den sluttede sig til Mindretallet, idet det kun blev *tilladt* at indføre Methoden i Købstad- og Landsbyskolers yngste Klasse, naar Skolekommissionen ønskede det og Kancelliet fandt, at de fornødne Forberedelser var trufne. De af Kommissionen udarbejdede Tabeller og Bestemmelser blev approberede, og et Eksemplar af dem skulde anskaffes til hvert Pastorat for Skolekassens Regning. Geografi skulde dog ikke være tvungent Fag, men Belønning for flittige Børn; Kaserneskolen i København blev Normalskole for hele Landet.

I de approberede Bestemmelser var Fremgangsmaaden angivet indtil de mindste Enkeltheder, og Tiden var nøje afmaalt. Eksempelvis anføres Timeinddelingen om Eftermiddagen fra Normalskolens 1ste Klasse: Alle opopstilles Kl. 4^{15}, efterses, formeres Læseskole 4^{20}; der læses indtil 5; Læseskolen opløses indtil 5^{2}; der formeres Skriveskole og begyndes med Skrivning 5^{10}; der skrives indtil 5^{50}; Skriveskolen opløses indtil 5^{52}; der gaas ned i 10 Minutter indtil 6^{2}; alle staa opstillede igen 6^{3}; der formeres Regneskole, og Regningen begynder 6^{10}; der udtages til Geografi og Forstandsøvelser 6^{50},

de øvrige vedblive at regne; Geografi, Forstandsøvelse og Regning indtil 7^5; Opløsning i 2 Minutter indtil 7^7; alle staa opstillede til at gaa 7^7; Bebrejdelse, Ros og Bøn i 8 Minutter indtil 7^{15}; alle gaa hjem 7^{15}.

Læreren udtog et af de ældste Børn til »Hjælper« med at omdele Tabellerne, opraabe Eleverne og efterse, om deres Ansigt og Hænder var rene. De øvrige deltes i Bihjælpere og Elever. Bihjælperne, der som Tegn paa deres Værdighed blev forsynet med et Blikskilt og en Pegestok, fungerede højst to Dage i Træk. De besørgede Hovedparten af Undervisningen. Læreren skulde blot give nogle af de flinkeste Børn nogle Minutters Undervisning ad Gangen, naar han havde Lejlighed; ellers indskrænkede hans Virksomhed sig til at kommandere de forskellige Afdelinger og bestemme Elevernes Oprykning fra Trin til Trin. Hvert Barn skulde altid nævnes ved sit Løbenummer. Marchen til Tabellerne, Opstillingen dér og Bortgangen derfra var nøje bestemt. Der krævedes en nøjagtig Bogføring over Børnenes Standpunkt i Undervisningen, streng Orden og stram Disciplin. Læreren maatte gaa rundt med en Konceptbog og gøre stadige Notitser om Børnenes Standpunkt, og hver Aften, naar Skolen var endt, skulde det omhyggeligt indføres i en Journal. Der taltes saa lidt som muligt. Ordet »Ret« og Lyden af en Pibe maatte betegne de fleste Befalinger, andre gaves ved Tegn. Ingen Bihjælper maatte foruden Tabellens Ord bruge andre Ord end »Se paa Tabellen«, »Om igen«, »Fejl« og »Godt«, og Opmarcheringen til og fra Tabellerne, der blev hængt op paa en Liste, der løb om hele Skolestuen, foregik paa fuldstændig militærisk Vis.

Til Læseskolen hørte 80 Tabeller og derpaa 2 Læsebøger. I Skriveskolen, hvortil der hørte 100 Tabeller,

maatte Barnet først med en Jærnpind skrive Bogstaver i Sand, derefter med Griffel paa Tavle og endelig med Pen og Blæk. Ved Siden af Kathedret stod der et eller to Sandborde. I Regneklassen var der ligeledes en Sandklasse for Begyndere, derpaa Talklasser, hvor man blot lærte Tallenes Navne, saa Regneøvelser efter 120 Tabeller, altsammen i ubenævnte Tal, og endelig efter Bog. Fremgangsmaaden var med Hensyn til alle Tabellerne aldeles mekanisk. I Læseskolen maatte man først naa til at kunne stave og læse saadanne Ord som »Borgerofficersuniform«, »Generalkvartermesterskab« o. l., forinden man begyndte at forbinde flere Ord. Derpaa kom nyttige og moralske Sentenser og endelig Kristendommens Hovedtræk og de vigtigste Begivenheder i Jesu Liv, fortalte i et opskruet Sprog. Det var til at begynde med den eneste Plads, som den indbyrdes Undervisning gav Religionsundervisningen; men det vakte allevegne saa megen Anstød, at der hurtig skete en Forandring heri, og det blev bestemt, at den første halve Time om Formiddagen skulde anvendes til Bøn og til at forklare Børnene Bønnens Hensigt, enkelte Salmevers, de fatteligste Stykker af Luthers Katekismus og Lærebogen. Dette blev senere udvidet til en Time, dog saaledes, at den første halve Time saa laa udenfor de normerede Skoletimer.

1824 blev den indbyrdes Undervisning optaget som et Hovedfag paa Seminarierne, der dog var alt andet end venlig stemt overfor den, og der arbejdedes nu med Kraft paa dens Indførelse. At Kongen sværmede for den var jo i de Tider en mægtig Drivkraft, og Abrahamson var udrustet med en enestaaende Myndighed til at arbejde for »den alménnyttige Sag«, som den stadig kaldtes. I de »Hovedrapporter«, han indgav til

Kongen, og hvoraf Udtog offentliggjordes i Kollegialtidende og sendtes Kommunerne, roser han de Præster og Provster, der var ivrige for Methoden som »hæderlige Mænd«, »udmærkede Skolemænd«, medens deres Modstandere var besjælede af Fordom, Lidenskab, Misundelse og Hovmod. Overfor Kancelli, Biskopper og Skoledirektioner stod han som en Slags suveræn Overskoledirektør, og han fik Øgenavnet »den røde Bisp«; men at hele denne Magt og Indflydelse oven fra i høj Grad maatte fremme Sagen, selv om den ikke var paabudt, men kun tilladt indført, er jo indlysende.

Hvad der især indtog Frederik VI ved Methoden var jo dels hele det militære Snit, hvilket han som bekendt havde en stor Svaghed for, dels det, at man mente at kunne spare en Del ved dens Indførelse, og spares skulde der. Den stort og smukt tænkte Skolelov af 1814 kom jo til Verden under de fattigste Kaar, og samtidig med at der arbejdedes for dens Indførelse, maatte man være betænkt paa at spare, hvor spares kunde. Præsteembederne havde for en Del baaret Byrderne dels ved Seminarierne, dels ved Amtsprovstierne, der var bleven indført 1806 særlig af Hensyn til Skolevæsenet; men Præsterne var ved at segne under Byrderne, og deres Afgifter til Skolevæsenet maatte ophæves. Som Følge deraf blev det ene Seminarium nedlagt efter det andet, og 1823 ophævedes Amtsprovstierne og afløstes af de nuværende Distriktsprovstier, hvor Provsterne ikke fik nogensomhelst Løn for deres Arbejde med Skolevæsenet, hvad de jo heller ikke faar den Dag idag. Nu meldte da den indbyrdes Undervisning sig, hvorved man mente at kunne spare betydeligt paa Lærerkræfterne. Det viste sig dog hurtigt der som saa ofte, at »hvad i den ene Ende man vandt, det

tabte man snart i den anden,« selv rent materielt; thi Anskaffelsen af de mange Tabeller blev allerede mange Steder en uoverkommelig Udgift i de Tider. Der oprettedes da 1826 i hvert Provsti en Tabelkasse til Anskaffelse og Fornyelse af Tabeller. Kongen gav hertil 4000 Rdlr., og den skulde saa fremtidig opretholdes ved Bidrag af Kommunernes Skolekasser, mod at Kommunen fik Ret til Tabeller. Disse var stadig Genstand for en rørende Omhu fra Autoriteternes Side. I et Cirkulære af 1829 advarer Kancelliet mod at opbevare Tabellerne paa Hylder under Loftet, da, som det hedder, »Dunsterne stige opad og da kaste sig paa Loftet og hvad der er dette nærmest« Bihjælperstokkene skulle have »vel afdrejede og glatte, runde Dupper for Enderne for ikke at beskadige Tabellerne med Træspidserne«, og Lærerne skulle tilholde Børnene ikke at pege med Fingrene eller haandtere Tabellerne mere end højst nødvendigt. Højdepunktet i den Retning naaedes i et Cirkulære fra Kancelliet af 8. August 1829 om Tabellernes Fernissering, hvori det blandt andet hedder:

»Den almindelige Malerfernis anses bedst tjenlig. Førend Fernissen anbringes, overstryges Tabellerne med en Limopløsning, til hvilken bruges simpelt Snedkerlim, som der slaas lidt Vand paa, og som koges til en passende Tykkelse, saaledes at den draabevis kan løbe af en Pensel, som dyppes deri. — — — Til Fernisseringen gør man bedst i at købe Fernissen hos en Maler for at undgaa den Fortræd, som let kan afstedkommes ved Tillavningen. Fernissen varmes, dog uden at svies, og paastryges med en blød Pensel, naar Limopløsningen er fuldkommen tør, hvorved der er at iagttage, at Bevægelsen med Penselen maa være meget lemfældig, da ellers Fernissen kommer i Skum og taber sin Gennem-

sigtighed. — — — Hvis Omstændighederne kræve, at man selv maa tillave Fernissen — — tages til 1 Pot Linolie 2 Lod Sølverglød« — og saa kommer en detailleret Beskrivelse af Fremgangsmaaden derved.

Efter at Tabelkassen var oprettet, kom der ret Fart i Bevægelsen, og Regeringen paaskyndte da ogsaa Sagen ved den ene Plakat efter den anden. En indskærpede Methodens nøjagtige Efterlevelse, en anden paabød, at enhver theologisk Kandidat skulde aflægge Prøve deri, førend han maatte stedes til Bispeeksamen, en tredie, at der skulde oprettes en Normalskole i hvert Provsti. For at oprette disse og i det hele ordne Sagen blev Student Wille udsendt, særlig mellem Aarene 1828—30. Det var en Nordmand, der sad i Bestyrelsen for pædagogisk Selskab og i nogle Aar havde været Lærer ved Normalskolen. Om dens Fremgang og Udvikling vil man kunne faa et Indtryk, naar jeg fremdrager nogle Aktstykker her fra Provstiet. Jeg forudskikker den Bemærkning, at Provstiet dengang bestod af Malt, Anst og Ribe-Gørding Herreder, og at Sognepræsten i Vilslev, Næblerød, var Provst. Aktstykkerne har jeg dog ikke fundet i Provstearkivet, men i Føvling-Holsted Præstekalds gamle Embedsbog.

Det første Aktstykke, hvori jeg finder Sagen omtalt, er et Cirkulære fra Provst Næblerød af 8. Sept. 1828, der forøvrigt handler om Gymnastikken, men hvori det saa hedder henimod Slutningen: »Forresten er Hovedskolen i Darum af Amtsskoledirektionen udset til at være den Skole, som Hr. Student Wille skal indrette til Norm for Gymnastikken og den indbyrdes Undervisning, hvor altsaa enhver, som maatte ønske det, kan faa fornøden Oplysning, og skal jeg give mig den Frihed

nærmere at underrette mine Herrer Brødre om, naar denne Skole er ordnet.«

Dette skete i et Cirkulære af 3. Okt. s. A. saalydende: »Da det ifølge det kgl. danske Kancellis Skrivelse af 9. Aug. d. A. er mig paalagt i mine aarlig indgivende Visitatsberetninger at attestere, at Overholdelsen af den indbyrdes Undervisnings Methode vedligeholdes i de Skoler, som findes i det mig allernaadigst anbetroede Provsti, saa anser jeg det nødvendigt til Øjemedets Opnaaelse, at i det mindste Skolelærerne fra Hovedskolerne i ethvert Hovedsogn maa indfinde sig i den af Hr. Student Wille nu ordnede Skole i Darum. Til den Ende maa jeg herved have D'Hrr. Sognepræster i Malt Herred anmodet om at drage Omsorg for, hver for sit Vedkommende, at følgende Skolelærere indfinde sig i bemeldte Darum Skole Mandagen den 20. d. M. for at modtage fornøden Vejledning om Anvendelsen af indbyrdes Undervisning af Kirkesanger og Skolelærer Christensen dersteds, nemlig Skolelæreren fra Bobøl Skole i Føvling Sogn, fra Brørup Hovedskole etc. Hvorhos det tillige maatte bekendtgøres for bemeldte Skolelærere, at de, førend de forlade Darum Skole, maa underkaste sig en Prøve i min Overværelse paa, at de forstaa Methodens Udførelse efter Bestemmelserne. Naar nu Skolelærerne for Hoveddistrikterne saaledes have aflagt Prøve paa deres Duelighed i Methodens Anvendelse, mener jeg, de øvrige kunde indfinde sig hver i sit Hovedsogns Skole for under Sognepræstens Tilsyn at vejledes der, hvorved man kunde forvisse sig om, at alt paa det nøjeste blev ordnet og udført efter Bestemmelserne. Men dette tør man i Almindelighed kuns vente der, hvor Sognepræsten selv har gjort sig fortrolig med Bestemmelsernes Indhold, saa at han selv i fornødent Fald

ser sig i Stand til at give Vejledning til den praktiske Anvendelse. Jeg paatvivler ikke, at jo D'Hrr. Brødre ere indviede i Methodens Theori, men egen Erfaring har lært mig, at man vanskelig føler sand Interesse for Sagen, før man selv har erhvervet sig Bekendtskab med selv de mindste Haandgreb, der, hvor ubetydelige de end kunne forekomme ved en flygtig Beskuelse, dog ved Udførelsen i det hele ikke ere uvæsentlige.« — Præsterne faar derfor forskellige Formaninger til at sætte sig alvorligt ind i Sagen, og Cirkulæret slutter endelig med, at der efter allerhøjeste Resolution af 14. Maj 1825 kan tilstaas Skolelærerne en efter Omstændighederne passende Understøttelse, og at Kirkesanger Christensen i Darum er villig til at skaffe vedkommende Kost og Logis for den billige Betaling af 1 Mark daglig, naar man derom henvender sig til ham.

Det næste Cirkulære, omtrent af samme Datum, er en meget udførlig og detailleret Beskrivelse til Indretning af Skoleprotokollerne, som jeg ikke skal dvæle nærmere ved. Det næste er af 30. Novbr. s. A., altsaa 1828, hvori der først meddeles, at der er Haab om, at Manglen paa Tabeller kan afhjælpes, hvorfor Præsterne maa indberette, hvor stort et Antal der behøves. »Endvidere — hedder det — er jeg i Skrivelse fra Hr. Major v. Abrahamson af 30. Oktober anmodet om at afgive Oplysning angaaende indbyrdes Undervisnings Tilstand til Brug ved hans indgivende Rapport paa Hans Majestæts Fødselsdag, og maa jeg i denne Henseende udbede mig paa hoslagte Side anført Antallet paa de Skoler, der findes i hvert Pastorat, samt hvilke af disse der maatte være Omgangsskoler.« Saa kommer der et meget højstemt Cirkulære af 23. Jan. 1829:

»Fire Maaneder ere nu henrundne, siden jeg i mit

udstedte Cirkulære af 3. Okt. f. A. tillod mig, opfordret af Embedspligt, at lægge mine Herrer Brødre den af vor allernaadigste Konge saa højt yndede og for Oplysningen saa gavnrige indbyrdes Undervisning paa Hjertet. Siden den Tid er der sikkert — saa haaber jeg med Føje — gjort mangt et frejdigt Skridt fremad for indbyrdes Undervisning; thi Hovedskolens Lærere ere blevne bekendte med Methodens Udførelse i den af Hr. Wille ordnede Skole i Darum, og det af mig saa højt skattede Bekendtskab, jeg i den korte Tid, jeg har været saa lykkelig at staa i Embedsforbindelse med saa mange værdige Mænd, er mig tilstrækkelig Borgen for, at alt nu er ordnet i deres Hovedskoler paa det nøjeste efter Bestemmelserne, og at Biskolernes Lærere have faaet den Vejledning og deres Skoler den Indretning, som det jo er ønskelig.

Imidlertid er jeg baade direkte og indirekte bleven overbevist om, at vi endnu langtfra ikke ere ved Maalet; og at Undervisningen mange Steder har mødt Hindringer af Mangel paa Tabeller, men Gud ske Lov disse ville blive hævede derved, at enhver, endog den mindste Skole i Distriktet, vil blive forsynet med et Sæt uden Udgift for Kommunen — saa lovede mig den høje respektive Kommité for indbyrdes Undervisnings Tabeller — og jeg deler Glæden derved med hver indbyrdes Undervisnings Velynder blandt mine Embedsbrødre.

Men skulle vi glæde os ved at se Frugterne af denne visselig ikke lille Opofrelse af Landets Fader, da maa vi jo værdige indbyrdes Undervisning vor udelte Opmærksomhed og med øm, omhyggelig Pleje sørge for dette velgørende Værk, der endnu mange Steder er i sin Barndom og kuns ved den nidkære, den vaagende Præstes Øje vil bringes til Modenhed paa den just ikke

allevegne gunstige Jordbund, da maa den strængeste Orden indføres og følges med Nøjagtighed, og aldrig maa det tillades Læreren egenmægtig at gøre end den mindste Forandring eller Afvigelse fra Bestemmelserne.

Jeg er saa paalidelig underrettet fra højere Steder, hvorlunde det er Regeringens allernaadigste Vilje, at de foreskrevne Regler skulle følges, at ej den mindste Afvigelse vil taales, at jeg maa og bør gøre mine Embedsbrødre opmærksom derpaa. Jeg bør end mere lede mine Herrer Brødres Opmærksomhed hen paa Hans Majestæts allernaadigste Befalinger af 25. November f. A., hvoraf Allerhøjstsammes baade Ønske og Vilje fremlyser: at se indbyrdes Undervisning ordentlig og fuldstændig indført. Og hvem skulde han hellere fordre og ønske det af end af Dem, som Ungdommens saa velgørende Undervisning er betroet til.

End maa jeg tilføje, at jeg med temmelig Vished tør forudsige, at der til Sommeren 1829 eller i det seneste 1830 forestaar indbyrdes Undervisning en Revision, foranstaltet fra højere og højeste Steder. Hvor glædeligt, om da alt befandtes i tilbørlig Orden! Men ogsaa hvor tungt, hvor sørgeligt, om blot en eneste iblandt os skulde paadrage sig selvforskyldt Mishag og Bebrejdelser.

En Grund mere til at der jo sørges for, at alle Apparaterne, selv indtil det mindste Stykke holdes i Orden og bruges efter Bestemmelserne, da alle Mangler saavel ved mine Besøg, som ved Revisionen, maa anmærkes og indberettes til Kancelliet.

End engang anbefaler jeg derfor med Inderlighed den saa gavnrige, den af Hans Majestæt og de Mænd, som Allerhøjstsamme betroede Opsyn dermed, saa højt yndede indbyrdes Undervisning til mine Herrer Brødres Omsorg. Hvor herligt, om vi ved Aarets Slutning kunde se det

Værk fuldendt i vor Cirkel i hver en Skole, hvorpaa der nu er arbejdet i en Række af Aar med saa store Opofrelser.

Dette Cirkulære ville D'Hrr. Sognepræster behage indføre i vedkommende Embedsbog og med Paategning herom lade det retournere.

Provstekontoret i Vilslev, den 23. Januar 1829.

Næblerød.«

Samtidig var der en ny Anmodning om at opgive, hvilke Skoler der manglede Tabeller, hvortil Sognepræsten i Føvling-Holsted har føjet den Oplysning, at det for dette Pastorats vedkommende var Tilfældet i Bobøl Hovedskole, Stenderup Biskole og Holsted Hovedskole, hvad der jo saa omtrent vil sige i dem allesammen.

Den næste Skrivelse af 7. Septbr. 1829 om Sagen er Kancelliets Cirkulære af 8. Aug. 1829 om Fernisseringen af Tabellerne, hvortil Provsten har føjet: »Ved herhos at communicere D'Hrr. Embedsbrødre foranstaaende Kancelli-Cirkulære kunde jeg ikke forbigaa tjenstligst at have de respektive Skolekommissioner behageligst at ville drage Omsorg for, at det angivne Middel til Tabellernes Konservation jo endelig bliver anvendt, som jeg er saa meget mere forvisset om at ville ske, da alle Skolerne i Herredet nu ere blevne forsynede med Tabeller uden nogen Udgift for Kommunerne, saa jeg tør haabe, at Skolekassen let vil kunne afholde de ret ubetydelige Udgifter, som Fernisseringen maatte udkræve, især dersom Skolelærerne kunde paatage sig Udførelsen af Arbejdet, som det vilde være mig en sand Glæde at erfare.«

Samtidig skriver Provsten om Geografiundervisningen, der vel ikke er gjort til nogen direkte Disciplin for

yngste Klasse, men dog maa anses for ønskelig, og hvorvel Provsten ikke tvivler om, at hans Embedsbrødre ogsaa har værdiget denne Undervisningsgenstand deres Opmærksomhed, saa »finder jeg mig dog opfordret til end at anbefale Dem denne Sag, idet jeg tillige forsikrer, at det vil være mig en særdeles Glæde paa min forestaaende Visitats at kunne bemærke, at Geografiundervisningen er anvendt i yngste Klasse i de Skoler, hvor Børnene ere modne til at deltage deri. — Omkostningerne derved kan ikke lægge nogen Hindring i Vejen for dens Anvendelse, da dertil jo blot udkræves nogle større og mindre Rammer efter Tabellernes Størrelse. Læreren vil ikke kunne undskylde sig med Ukyndighed; thi han har jo Geografien, og naar han blot lader Børnene følge dennes Indhold, gaar Undervisningen af sig selv; han forklarer det almindelige for alle Børnene, og det særdeles for 2—3—4, der kunde bruges som Bihjælpere, og saaledes vil alt gaa let og sikkert under mine Herrer Brødres omhyggelige Tilsyn, og de velgørende Frugter ikke udeblive.«

Endelig er der Cirkulære af 6. September s. A. med Kancelliets Truselscirkulære af 10. August s. A., hvori først Præsterne paamindes om at besøge Skolerne i Overensstemmelse med Skolelovens Bestemmelser af 1814 og vejlede Læreren med Hensyn til den indbyrdes Undervisning, hvor dennes »Kundskab derom maatte befindes endnu ikke at være fuldkommen.« Er Præstens Kundskab heller ikke fuldkommen, og han »ikke selv maatte vide at forskaffe sig den manglende Kundskab,« bør han henvende sig til sin Provst for ved dennes Raad eller Vejledning at erholde den manglende Kundskab inden Aarets Udgang. — »Dersom nogen Skolelærer viser sig uvillig eller efterladende i at følge Sogne-

præstens Vejledning og Undervisning angaaende den anmeldte Methode — kan han tiltales til Embedets Fortabelse.« Endelig paalægges det Provsterne at indberette til Kancelliet, hvor mindste Afvigelse finder Sted, eller Methoden ikke i alle Dele udføres aldeles tilbørlig, og det ikke straks kan rettes, for at det kan tages i nærmere Overvejelse, »hvorledes i Henseende til den paagældende Sognepræst og Skolelærer eller andre vedkommende vil blive at forholde, og bliver det i Særdeleshed at indberette, dersom nogen seminaristisk dannet Skolelærer maatte findes ikke at være fuldkommen øvet i Methodens Anvendelse, paa det at Aarsagen dertil nærmere kan undersøges.«

Til dette har Provsten ikke selv knyttet nogen Bemærkning, men i et Cirkulære af 8. Oktbr. s. A. i Anledning af et anonymt Brev til Hans Majestæt Kongen om den indbyrdes Undervisnings maadelige Forfatning fornemlig i Jylland, indskærper han paany Sagen i meget alvorlige Udtryk og bebuder, at der vil komme en af Regeringen sendt Tilsynsmand endnu i dette Efteraar.

Om den omtalte Mand er kommen, ved jeg ikke, men den 28. November s. A. har Provsten egenhændig skrevet et Vidi og sit Navn i Embedsbogen, saa da maa han selv have været paa Visitats.

Den sidste Skrivelse af Provsten var fra 8. Oktober 1830, og da den første, hvori Sagen udførligere omtaltes, var af 8. Oktober 1828, er det altsaa over et Tidsrum af akkurat to Aar, at disse, som jeg synes, meget talende Skrivelser strækker sig. Man maa jo lade Provst Næblerød, at han har forstaaet at fyre dygtig under Kedlen, og man mærker ikke meget til, at Methoden kun var tilladt, ikke paabudt, indført. At man andre Steder har været lige saa ivrig fremgaar af, at 1830

var Methoden indført i 1980 af Landets 2460 Skoler, ja i 1833 endog i 2110.

Imidlertid er Skrivelsen af 8. Oktbr. 1830 den sidste, jeg finder i Embedsbogen om Sagen, og der bliver i de følgende Aar en ganske mærkværdig Tavshed, saa man forbavset maa spørge: hvad er Grunden? Var det maaske den, at Provsten efter sin Visitats i Slutningen af 1830 havde fundet, at alt nu havde naaet en saadan Fuldkommenhed, at der ikke behøvedes flere Paamindelser? Dette er næppe troligt. Grunden er vel snarere den, at med Aaret 1831 begyndte der en anden Vind at røre sig. Forstandige Mænd havde længe været klar over, hvilket Fejlgreb Methoden var. Enhver levende Paavirkning fra Lærerens Side paa Børnene var jo ophørt, og Hjemmenes Medvirken var sat ganske ud af Spillet. Det hele var bleven til en død og dræbende Mekanisering af Undervisningen. Ingen havde dog ret Mod til at tage Bladet fra Munden under det stærke Pres fra oven. Da dristede Professor H. N. Clausen sig dertil. Han lod 1831 offentliggøre i Maanedskrift for Literatur en ret knusende Kritik af Abrahamsons Rapporter og hele den almennyttige Sag, og Artiklen havde en ganske uventet Virkning, omtrent af samme Art som Barnets Ord i Kejserens nye Klæder »men han har jo slet ingen Klæder paa«. Da Ordet først var sagt, kunde alle begynde at se det og tale derom. Abrahamson maatte trække sig tilbage, og Systemet var hurtig dømt i den offentlige Bevidsthed. Kongens Interesse for den bevaredes dog usvækket. Det blev nogle Aar efter overdraget Hr. Wille, der imidlertid var bleven Krigsraad, at omarbejde Sagen. Tabellerne blev færre, og det blev bragt i en noget mere tiltalende Skikkelse; men det gik dog nu gradvis ned ad Bakke med Sagen, om end

Normalskolen i København først endelig ophævedes 1865.

Der blev paa et Skolemøde, som jeg for en Tid siden overværede, lejlighedsvis peget paa, at det dog maaske var et Lyspunkt i Methoden, at den fremmede Børnenes Selvvirksomhed, og at disse til enhver Tid var sysselsatte, og der blev henvist til, at baade en Skolemand som K. Ottosen og N. J. Termansen har givet visse Sider i den et gunstigt Vidnesbyrd. Jeg for mit vedkommende har dog ikke kunnet opdage nogen særlig Lysside ved den og med Hensyn til de nævnte Mænds rosende Vidnesbyrd om enkelte Sider af den, mener jeg, det for en Del kan skrives paa den Regning, at for flinke Børn faar en Methode i det hele lidet at sige, for dem er det altid en Lyst at gaa i Skole. Ganske utaalelig blev den ogsaa for Lærerne ved det Posekigeri, det Kontrolleringssystem, der fandt Sted fra Præsternes og de højere Myndigheders Side.

Men naar der her i vort Land hersker en ikke ringe Frygt for Methoder, saa stammer det nok bl. a. fra hin Tid. Denne Frygt anser jeg dog i det hele for et Gode, og det er i mine Øjne den eneste Lysside i det Uvejr, der med den indbyrdes Undervisning gik hen over vor Folkeskole og for en Tid satte den betydeligt tilbage i Udvikling, den lærte os noget af, hvordan man ikke skal bære sig ad og banede Vej for Forstaaelsen af, at A og Ø i al sand og sund Skoleundervisning, det er dog den personlige, levende Paavirkning.